

Моніторинговий звіт

«УНІВЕРСАЛЬНИЙ СОЛДАТ»

або освіта як знаряддя Росії
на окупованому півдні України

Київ, липень - вересень 2024

Авторка: Тетяна Личко
Моніторинг: Ольга Шаповал, Олег Охредько
Літературна редакція: Юлія Шекет
Верстка та дизайн: Максим Афанасьєв

«Універсальний солдат», або Освіта як зброя Росії на окупованому півдні України. Моніторинговий звіт / Т. Личко, О. Охредько, О. Шаповал. — Київ: ЦГП «Альменда», 2024. — 31 с.

Моніторинговий звіт підготовлено Центром громадянської освіти «Альменда» у рамках проєкту «Кроки назустріч один одному: наближення реінтеграції молоді з ТОТ». Проєкт реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в рамках Transition Promotion Program.

Проєкт реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки у рамках Transition Promotion Program. Погляди, викладені у цьому матеріалі, належать авторам і не відображають офіційну позицію МЗС Чеської Республіки.

Центр громадянської освіти «Альменда» (ЦГП «Альменда») – громадська організація, зареєстрована в Ялті 2011 року. До 2014 року пріоритетним напрямком діяльності організації була освіта в сфері прав людини. В 2014 році через окупацію Криму організація вимушена була переїхати до Києва. На сьогодні пріоритетними напрямками діяльності організації є забезпечення систематичного збору точних, своєчасних, перевірених даних щодо брутальних порушень, здійснених стосовно дітей в ситуаціях збройного конфлікту.

Під час підготовки моніторингових звітів ЦГП «Альменда» керується принципами об'єктивності, достовірності та своєчасності.

Детальніше про Центр громадянської освіти «Альменда»:
<http://almenda.org>

Контакти для зауважень і пропозицій
Електронна пошта: info@almenda.org

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
СКОРОЧЕННЯ	4
ВСТУП	5
Методологія	6
Обмеження	7
1. ВОЄННО-ПАТРІОТИЧНІ ІГРИ ТА ЗБОРИ	8
2. ЛІТНІ «ВІДПОЧИНКОВІ» ТАБОРИ	15
3. ЗАХОДИ, ПРИУРОЧЕНІ ДО СВЯТ	17
4. ПОЧАТОК НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ	23
Російська література	23
Агітація вступу до ВНЗ РФ	25
Співпраця навчальних закладів з силовими структурами	25
Російська пропаганда	30

СКОРОЧЕННЯ

- ТОТ** — тимчасово окуповані території України
- РФ** — Російська Федерація
- СВО** — «спеціальна воєнна операція» — термін, яким в Росії називають повномасштабне вторгнення в Україну
- ВНЗ** — вищий навчальний заклад
- ДТСААФ** — Всесоюзне Ордена Червоного Прапора Добровільне товариство сприяння армії авіації і флоту
- БПЛА** — безпілотний літальний апарат
- т. зв.** — так званий
- ДНР** — так звана Донецька Народна Республіка, тобто тимчасово окупована Російською Федерацією територія Донецької області
- ЛНР** — так звана Луганська Народна Республіка, тобто тимчасово окупована Російською Федерацією територія Луганської області
- БТР** — бойова броньована колісна або гусенична
(бронетранспортер) машина підвищеної прохідності, призначена для транспортування піхоти зі складу механізованих (мотопіхотних, мотострілецьких тощо) підрозділів на полі бою, ведення ними бою з машини та вогневої підтримки їх в період та після спішування.
- ДБОУ** — державна бюджетна освітня установа
- ГТО** — аббревіатура від фрази «Готовий до праці та оборони», якою іменується комплекс занять, запроваджених за СРСР для зміцнення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та захисту держави
- ВМФ РФ** — російський військово-морський флот

ВСТУП

Пропагандистський вплив окупаційної влади на дітей, які перебувають на ТОТ, ведеться впродовж усього року. Навіть у літній канікулярний період активна робота з мілітаризації дітей триває. Для досягнення поставленої мети Росія використовує і вже випробувані, і нові інструменти впливу: від організації літніх таборів до проведення акції «Канікули з Росгвардією», що включають відверту військову підготовку дітей та молоді з ТОТ, мають на меті формування у них позитивного ставлення до російських військовослужбовців та заохочення вступати до збройних формувань РФ. Схожі методи впливу окупаційна влада застосовує на всіх ТОТ півдня України. А проведення мілітаристських та пропагандистських заходів часто відбувається під приводом російських свят, пам'ятних днів і подій. За період з липня до вересня 2024 року зафіксовано залучення українських дітей та молоді з ТОТ до участі в мілітаристських та пропагандистських заходах до «Дня військово-морського флоту РФ», «Дня військово-десантних військ РФ», «Дня сім'ї» та «Дня прапора», а також початку навчального року та інших.

Зафіксовані за моніторинговий період дії, які вчиняються РФ на ТОТ безпосередньо або через підконтрольні їй окупаційні органи влади, є порушеннями:

- статті 26 Загальної декларації прав людини, яка встановлює, що освіта має спрямовуватися на повний розвиток людської особи та збільшення поваги до прав людини й основних свобод. Освіта має сприяти взаєморозумінню, толерантності та дружбі між усіма народами, расовими чи релігійними групами;
- статті 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, що теж актуалізує питання освіти;
- статті 20 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, де закріплено, що будь-яка пропаганда війни має бути заборонена законом;
- статті 29 Конвенції про права дитини, яка вказує на те, що освіта дитини має спрямовуватися на підготовку її до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків і жінок та дружби між усіма народами, етнічними, національними та релігійними групами, а також особами з корінного населення;
- статей 38, 39 Конвенції про права дитини, що унормовують захист дітей в умовах війни;

- статті 50 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (Четверта Женевська Конвенція), що забороняє державі-окупанту, зокрема, заносити дітей до списків підконтрольних їй формувань або організацій;
- статті 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (Четверта Женевська Конвенція), що передбачає, що окупаційна держава не може примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних чи допоміжних силах. Забороняється будь-який тиск чи пропаганда, спрямовані на забезпечення добровільного вступу на військову службу.

МЕТОДОЛОГІЯ

Цей звіт охоплює період із 1 липня до 30 вересня 2024 року.

Сфери моніторингу: знищення української ідентичності, мілітаризація дітей на окупованих територіях, залучення дітей до дій, спрямованих на підтримку збройної агресії РФ проти України, асиміляція населення окупованих територій, руйнування української системи освіти.

Географія: тимчасово окуповані території Запорізької, Херсонської областей, Автономної Республіки Крим і міста Севастополь.

Моніторинг базується на відомостях:

- органів державної влади України;
- звітів громадських організацій;
- відкритих джерел тимчасово окупованих територій, а саме, на:
 - інформації, розміщеній на офіційних сайтах і сторінках у соціальних мережах (разом із мережею «Вконтакте») так званих «міністерств / відомств / відділів освіти» тимчасово окупованої території;
 - офіційних статистичних даних Російської Федерації;
 - інформації, розміщеній на сайтах загальноосвітніх шкіл тимчасово окупованих територій;
 - публікаціях місцевих медіа тимчасово окупованих частин Херсонської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя;
 - інформації, оприлюдненій у соціальних мережах.

ОБМЕЖЕННЯ

Моніторинг не охоплює території окупованих Луганської та Донецької областей.

Для цього звіту автори використовували лише доступні для них джерела. Робота з джерелами й аналіз інформації тривали до 30 вересня 2024 року. Інформація та повідомлення, яких не вдалося верифікувати станом на дату публікації, не увійшли до цього моніторингового звіту.

Для написання звіту автори використали дані, знайдені в соціальній мережі «Вконтакте». Це зумовлено тим, що після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України більшість інформації від представників окупаційної влади опубліковано саме в цій соціальній мережі, тому вона тепер є фактично єдиним можливим джерелом доступу для отримання необхідних відомостей. Тими ж міркуваннями обумовлено використання російських джерел і джерел тимчасово окупованих територій.

Інформація, репрезентована у цьому звіті, має на меті фіксацію злочинів Російської Федерації та боротьбу з поширюваною нею дезінформацією.

1. ВОЄННО-ПАТРІОТИЧНІ ІГРИ ТА ЗБОРИ

Ігри є одним з найпоширеніших інструментів, який РФ використовує для впливу на дітей з метою їх мілітаризації. Дитяча психіка позитивно сприймає всю інформацію через гру, діти мотивовані змаганням і бажанням перемогти, а також захоплені обіцяними подарунками. Проведення для дітей обов'язкових ігор з фактичною метою їх військової освіти не відповідає духу Конвенції про права дитини, зокрема статті 31¹.

За моніторинговий період були зафіксовані проведення таких заходів.

ТОТ АР Крим та місто Севастополя

- З 29 липня до 3 серпня у Красноперекопському районі ТОТ АР Крим відбулися 6-денні військово-патріотичні збори для дітей, які проводились на базі т. зв. Козачого центру підтримки Збройних сил Російської Федерації «Булат». Збори проводили поблизу обладнаних оборонних споруд — бліндажів, окопів, протитанкових ровів, куди для проведення тактичних навчань **дітей підвозили на бронетранспортері моделі 80**. Під час зборів **дітей ознайомили зі статутом військової служби, вчили зокрема: тактикам ведення бою, стрільбі з автоматичної зброї, евакуації поранених, взяттю окопів та бліндажів, освоєнню способів протидії важкій бронетехніці**. Організатором цих зборів став Кримпатріотцентр під керівництвом Сергія Олексійовича Гаврильчука, кураторкою була Каріна Репатівна Муртазаєва, навчання дітей проводили інструктори: А. В. Азізуліна, В. Д. Пікінер та Д. В. Пікінер².

1 https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/542751_0.pdf

2 https://vk.com/wall-217363296_2973, архів: <https://archive.ph/wip/Ewom2>

- Ще одні військово-патріотичні збори «Юнармійський рубіж — Авангард», організовані Кримпатріотцентром, проводили для дітей в селі Ароматному Білогірського району ТОТ АР Крим на початку серпня. За дні цих зборів інструктори, одягнені в російську військову форму — В. В. Осетров, Д. В. Пікінер та Н. Ф. Вострюхіна — провели для дітей заняття з «антитерору», розповідали про влаштування БТР, навчали тактичній підготовці: **діти вчилися штурмувати будівлі**^{3,4,5}.

3 https://vk.com/wall-217363296_2981, архів: <https://archive.ph/wip/DCC9Y>

4 https://vk.com/wall-217363296_2982, архів: <https://archive.ph/wip/bJjvs>

5 https://vk.com/wall-217363296_2991, архів: <https://archive.ph/wip/KhCC1>

- Навіть у рамках одноденних військово-патріотичних зборів «Авангард — Євпаторія» проводили насичену програму військової підготовки: діти відпрацьовували правильні дії при ракетно-бомбових нальотах, брали участь в ураженні умовного противника з пневматичної зброї, встановлювали намет, розбиралися з роботою частин та механізмів автомата Калашникова⁶.

- Приводом для вивезення дітей на територію Московської області Росії стало проведення фіналу військово-спортивної гри «Перемога» (рос. — «Победа»), яка реалізується мілітаристським рухом «Юнармія» за підтримки Міністерства оборони РФ, Міністерства просвіти РФ та «Руху перших». Мета проведення гри військова підготовка дітей та популяризація силових і збройних структур РФ^{7,8}.

ТОТ Херсонської області

- Співробітники т. зв. Управління Росгвардії Херсонської області в рамках відомчої акції «Канікули з Росгвардією» провели для дітей спортивно-інтелектуальні змагання, які розпочались з виконання гімну Росії. **Метою цих змагань була популяризація військової служби у Росії, «профілактика деструктивних субкультур та міжнаціональних згуртувань»** (прим. — цими термінами окупаційна влада іменує прихильність Україні, проукраїнські погляди)⁹.

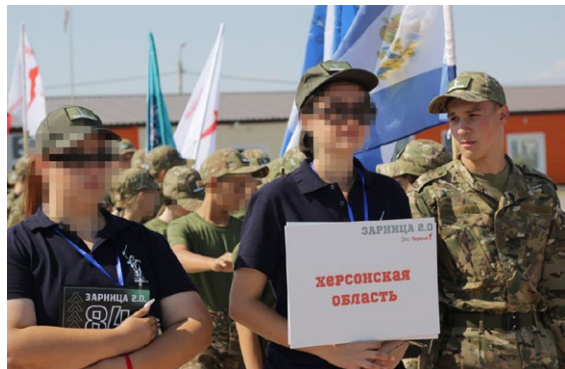
7 https://vk.com/wall-217363296_2939, архів: <https://archive.ph/wip/bCnk1>

8 https://vk.com/wall-217363296_2931, архів: <https://archive.ph/wip/hiEJz>

9 <https://vk.com/@-221973574-kanikuly-s-rosguardiei>, архів: <https://archive.ph/wip/M5vSV>

- 20 дітей-учасників «Руху перших» з ТОТ Херсонської області, зокрема учні т. зв. ДБОУ Херсонської області «Григоріївська школа Чаплінського муніципального округу», були вивезені до російського міста Волгоград для участі в окружному етапі Всеросійської військово-патріотичної гри «Зірниця 2.0» у Південному федеральному окрузі (прим. — гра включає стройову підготовку, нормативи «готовий до праці та оборони», смугу перешкод, вона має на меті підготовку молоді до військової служби). Діти були вдягнені у військову форму, проходили смуги перешкод, змагалися у військовій підготовці^{10,11}.

- Ще одною грою, на яку дітей вивозили на територію Московської області Росії, стала семиденна військово-спортивна гра «Перемога» (рос. — «Победа»). Серед учасників, зокрема, був учень ДБОУ ХО «Григоріївська школа Чаплінського МО» Родіон Мальченко, у супроводі вчителя історії Ігоря Кривцова. Програма включала квест «Ратні сторінки історії Вітчизни» (тобто Росії), стройову підготовку «Статний у строю — сильний у бою», змагання «Вогневий рубіж», воєнізовану естафету, а також **зустрічі з російськими військовослужбовцями, які брали участь у війні проти України** (їх представляють дітям як «героїв СВО», що має на меті їх героїзацію та створення у дітей позитивного ставлення до російської агресії проти України)¹².

10 <https://t.me/depobrherson/8475>, архів: <https://archive.ph/wip/Qwkel>

11 <https://t.me/mypervie84/1731>, архів: <https://archive.ph/wip/KP2Qd>

12 https://vk.com/wall-215245628_1958, архів: <https://archive.ph/wip/Sylag>

ТОТ Запорізької області

- На початку липня на ТОТ Запорізької області відбувся регіональний етап військово-патріотичної гри «Зірниця», в якому взяло участь сім команд з учнів шкіл. Під час змагань діти були одягнені у військову форму, стріляли зі зброї¹³.

- На наступному окружному етапі гри «Зірниця 2.0» дітей вивозили на територію Росії до міста Волгоград для участі у військово-патріотичній грі «Зірниця 2.0». В рамках гри провели святкову лінійку, де діти піднімали прапор та співали гімн Росії, а також «рапортували» командирам за військовим зразком¹⁴. Серед іншого, **діти змагалися в управлінні та протидії БПЛА, в стрільбі, в знанні основ державності, військової історії, загальновійськової грамотності**¹⁵.

13 https://vk.com/wall-217630752_3066, архів: <https://archive.is/wip/OASHU>

14 <https://t.me/yunarmeetzzo/2005>, архів: <https://archive.ph/wip/HoZbV>

15 <https://t.me/obrzp/24253>, архів: <https://archive.ph/wdNDg>

2. ЛІТНІ «ВІДПОЧИНКОВІ» ТАБОРИ

Окрім кількадечних військових зборів та ігор, РФ запровадила в літніх таборах повні 21-денні військово-патріотичні зміни. Росія активно використовує табори як майданчик для насадження своїх наративів, русифікації дітей та їх мілітаризації: тут діти цілодобово перебувають без нагляду батьків, часто в умовах обмеженого спілкування з рідними, натомість під цілковитим впливом авторитетних дорослих — працівників та гостей таборів. Такі табори розташовані як на ТОТ, так і на території РФ, куди дітей вивозять організовано.

За моніторинговий період відбулися такі зміни.

ТОТ АР Крим та місто Севастополь

- Профільна козацька зміна «Школа молодих отаманів» пройшла для 500 дітей з Криму на базі ОСК «Дельфін» ТОТ села Піщане Бахчисарайського району з 17 липня до 6 серпня. Діти змагалися у військових етапах Всеросійської спартакіади, військово-спортивній грі «Козачий сполох» та здавали норми ГТО^{16,17}.

16 <https://kazachestvo.ru/20240816/1225052.html>, архів: <https://archive.ph/wip/eLiZA>

17 https://vk.com/wall-193303062_11094, архів: <https://archive.ph/wip/FxOKa>

ТОТ Херсонської області

- Діти з ТОТ Херсонської області у дитячому оздоровчому таборі «Лісова Казка» Республіки Калмикія РФ пройшли два тижні військово-спортивної зміни «Час юних героїв». Діти завдяки «досвідченим інструкторам» навчалися управлінню БПЛА, надання першої допомоги та евакуації «пораненого», тактичній підготовці, організації зв'язку й інших навичок військово-патріотичної підготовки. І як екзамен про отримані навички пройшли гру «Зірниця 2.0»¹⁸.
- Група з 61 дитини з ТОТ Херсонської області проходила зміну в літньому таборі «Авангард» Волгоградської області РФ. Цей табір проводить освітню програму, яка поєднує активний відпочинок та «патріотичне» виховання. Навчальні заняття проводяться, зокрема, в купольних наметах. На території табору є тактичне поле з інженерними загородженнями, що переносить дітей в атмосферу військових навчань¹⁹.

ТОТ Запорізької області

- У дитячому таборі «Червона гвоздика», який є філіалом «Артека» та розташований на ТОТ міста Бердянськ Запорізької області, для дітей на зміні проводили гру «Зірниця»: учасники розбирали та збирали автомати Калашникова, демонстрували знання історії Росії, проходили смугу перешкод та надання першої допомоги. Примітно, що одним з організаторів такого дитячого «відпочинку» став підрозділ БАРС-32 «Батальйон імені П. А. Судоплатова» (воєнізований підрозділ складається з добровольців, які воюють проти України у ЗС РФ)²⁰. Загалом в цьому таборі за літо 2024 року проходять подібний «воєнізований відпочинок» близько 1000 дітей з ТОТ України віком від 8 до 17 років²¹.

18 https://vk.com/wall-221973574_238, архів: <https://archive.ph/wip/XgVRH>

19 https://vk.com/wall-215245628_1957, архів: <https://archive.ph/wip/t6wze>

20 <https://t.me/yunarmeetzzo/1944>, архів: <https://archive.ph/wip/DYLks>

21 <https://t.me/depobrherson/8492>, архів: <https://archive.ph/wip/L2ol2>

3. ЗАХОДИ, ПРИУРОЧЕНІ ДО СВЯТ

Представники окупаційної влади намагаються використати будь-які приводи для залучення дітей та молоді з ТОТ до пропагандистських заходів. Зокрема — російські державні свята. За моніторинговий період наймасштабнішими були акції й заходи до «Дня військово-морського флоту РФ», «Дня військово-десантних військ РФ», «Дня сім'ї» та «Дня прапора».

ТОТ АР Крим та місто Севастополь

- 28 липня до Дня Військово-морського флоту відбувся турнір у військово-патріотичному спортивному клубі «Богатир» ДТСААФ Росії (прим. — одним з основних завдань клубу є формування інтересу до служіння Росії та готовності до її «захисту», підвищення рівня підготовки молоді до служби в збройних силах Російської Федерації)²². Серед активностей турніру, зокрема, були: багатоборства, військово-спортивна гра «Лазертаг», стрільба з пневматичної гвинтівки, метання спортивного ножа²³.
- До Дня прапора на ТОТ АР Крим проводили акцію «Один прапор — одна країна», під час якої діти роздавали перехожим стрічки, що символізують російський прапор, розповідали про значення кольорів та історію державного символу Росії²⁴.

22 <https://крым.гранты.рф/public/application/item?id=3ff2d511-0d4a-4786-9631-a2b6f5a8c63a>, архів: <https://archive.ph/wip/TufuT>

23 https://vk.com/wall-193303062_11058, архів: <https://archive.ph/wip/qUY7m>

24 https://vk.com/wall-153744445_33605, архів: <https://archive.ph/wip/kFMSN>

ТОТ Херсонської області

- До пропагандистських заходів, присвячених Дню прапора РФ, були залучені діти з дошкільного віку. В ігровій формі пізнавали професію військового моряка, через конкурси долучалися до російських традицій. За результатами заходів організатори зазначають, що діти дізналися багато нового про російський флот, морські терміни та почули урочисті марші ВМФ. Заходи мали на меті розширення у дітей знань про російські військові свята та виховання почуття «патріотизму» (до Росії)²⁵.

- Русифікаційна програма, спрямована на формування у дітей сприйняття Росії як своєї батьківщини та нав'язування російської культури, була проведена для дітей і до Дня сім'²⁶, а також до Дня прапора. Педагоги провели з дітьми бесіди, читали книжки про російську символіку, розучували вірші про «батьківщину» (себто Росію), російський прапор. За твердженням організаторів, такі заходи сприяють формуванню у дітей почуттів приналежності до «рідної країни» (йдеться про Росію)²⁷.

25 <https://t.me/depobrherson/8345>, архів: <https://archive.ph/wip/la8sx>

26 https://vk.com/wall-215245628_1943, архів: <https://archive.ph/wip/IRW0d>

27 <https://t.me/depobrherson/8666>, архів: <https://archive.ph/wip/5x0u0>

Мы дети большой семьи - Россия

ТОТ Запорізької області

- У таборі «Червона гвоздика» до «Дня ВДВ» для дітей провели зустріч у форматі «відкритого діалогу» з ветераном т. зв. СВО Олександром Остапенком та т. зв. депутатом Законодавчих Зборів регіону, керівником регіонального штабу #МИРАЗОМ (рос. — #МЫВМЕСТЕ) Христиною Параскан. Дітям розказали про історію свята десантників, про «подвиги солдатів і мужність волонтерів спецоперації». За твердженням організаторів, «спікери мотивують слухачів на подвиги й саморозвиток»²⁸.

- До Дня прапора Росії учні Костянтинівської школи № 3 ТОТ міста Мелітополь, котрі є учасниками «Руху перших» і «Орлят», записали відео, на якому під звучання російського гімну та з символікою російського прапора проголосили про єдність Росії та значення кольорів прапора, проголошуючи російські лозунги²⁹.

Російські свята окупаційна влада також використовує як публічний привід для примусової паспортизації дітей, які перебувають на ТОТ. Усупереч нормам міжнародного права, примусова паспортизація використовується Росією як інструмент контролю та тиску на населення окупованих територій. Без отримання російського документа дітей позбавляють багатьох основоположних прав та свобод: свободи пересування територією, отримання освіти тощо.

За моніторинговий період були зафіксовані такі порушення.

ТОТ АР Крим та місто Севастополь

- Десятеро дітей, учасники «Руху перших», в День прапора Росії отримали паспорти в урочистій обстановці на ТОТ АР Крим. Паспорти громадянина РФ вручила т. зв. старший співробітник ОВМ ОМВС Росії у Ленінському районі Євгенія Борисівна Кисельова, т. зв. головний спеціаліст з організації роботи Руху в Ленінському районі Республіки Крим — Карина Дагінська, які закликали дітей сміливо сказати: «Ми — громадяни Росії»³⁰.

29 <https://t.me/obrzp/24470>, архів: <https://archive.ph/wip/OAgH2>

30 https://vk.com/wall-153744445_33597, архів: <https://archive.ph/wip/D8r10>

До вручення паспортів дітям залучаються і військовослужбовці РФ, зокрема, севастопольським школярам паспорти вручив т. зв. «герой Росії та учасник СВО» Роман Кулаков³¹.

- Навіть у літніх таборах діти примусово отримують паспорти РФ. Напередодні Дня державного прапора Російської Федерації свої перші паспорти отримали артеківці, яким на зміні виповнилося 14 років. Урочиста церемонія розпочалася з державного гімну Російської Федерації³².

ТОТ Херсонської області

- На ТОТ міста Генічеськ Херсонської області т. зв. начальник відділу з роботи з громадянами РФ Управління з питань міграції ГУ МВС Росії у Херсонській області Олександр Ночвін спільно з т. зв. начальником відділення з питань міграції Відділу МВС Росії «Генічний» Ольгою Цинцадзе вручили шістьом школярам, які досягли 14-річного віку, паспорти Російської Федерації³³.

31 https://vk.com/wall-30716644_35977, архів: <https://archive.ph/wip/N2yyF>

32 https://artek.org/news/medianews_2024_08_22_5, архів: <https://archive.ph/wip/ET1iL>

33 https://vk.com/wall-215497576_4449, архів: <https://archive.ph/wip/o0Bsp>

4. ПОЧАТОК НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Росія на окупованих нею територіях, нехтуючи нормами міжнародного права, проводить цілеспрямовану та системну зміну освітнього процесу в навчальних закладах ТОТ на російські стандарти. Навчальний рік 2024/2025 стає черговим етапом для досягнення Росією поставленої мети. І підготовка до нового пропагандистського навчального року розпочинається ще з літа. Росія завозить книги та інші друковані матеріали для поширення серед дітей і молоді своїх наративів.

Російська література

- На ТОТ Запоріжжя 172 школи отримали графічні новели «Знання. Герої», створені російським товариством «Знання». У них зібрані історії про військовослужбовців Збройних Сил Російської Федерації, які беруть участь у війні проти України, де вони позиціонуються як герої, водночас відбувається підміна понять про країну-агресора та країну, постраждалу від агресії³⁴.

- Т. зв. шеф-регіон Краснодарський край РФ надав школам ТОТ Херсонської області близько 18 тисяч підручників. Їх передали під час зустрічі т. зв. міністра освіти Херсонської області Людмили Ковтун та заступника начальника відділу загальної освіти Міністерства освіти, науки та молодіжної політики Краснодарського краю Віталія Павленка. Найближчим часом підручники будуть передані загальноосвітнім закладам ТОТ Генічеського, Новотроїцького та Іванівського районів³⁵. Також Калінінградська область Росії передала понад 6 тисяч підручників для школярів ТОТ Олешкінського округу Херсонської області³⁶.
- Ще понад тисячу книжок для шкіл ТОТ Херсонщини передали з Рязанської області РФ в рамках шефської допомоги. Їх розподілять між закладами напередодні нового навчального року. За твердженням представника Рязанської облдуми, додатково необхідна література для позакласного читання, енциклопедії російською мовою, російська класика й твори сучасних авторів, дуже потрібні книги для дітей молодшого віку³⁷.

- Представники Південно-Західної філії ФАУ «Головдержекспертиза Росії» передали освітнім організаціям ТОТ міста Мелітополь Запорізької області примірники російської художньої літератури. Книжки були направлені до 30Ш № 5 імені піонера-героя Великої Вітчизняної війни Володі Дубініна, 30Ш № 19, дитячого садка № 41 «Волошка», дитячого садка № 78 «Вогник». Передавання російської літератури має на меті сформувати у дітей сприйняття російської культури як своєї, а також трактування історичних подій за російськими наративами³⁸.

35 <https://t.me/depobrherson/8447>, архів: <https://archive.ph/wip/MIQOM>

36 <https://t.me/depobrherson/8991>, архів: <https://archive.ph/wip/izL8B>

37 https://vk.com/wall-145460148_180533, архів: <https://archive.is/wip/Bxs6v>

38 <https://t.me/obrzp/25030>, архів: <https://archive.ph/wip/Hlx8P>

Агітація вступу до російських ВНЗ

- Випускники шкіл ТОТ Куйбишевського округу Запорізької області вступають до Поволзького державного технологічного університету (ПДТУ «Волгатех») за особливими умовами вступу — за результатами співбесіди без здавання іспитів. Представники цього ВНЗ проводять профорієнтаційну роботу серед школярів ТОТ Запорізької області та приймають від них документи на вступ до ПДТУ у 2024 році³⁹.
- Для школярів ТОТ Херсонської області рекламують навчання у Національному дослідницькому університеті «Вища школа економіки» (Москва, РФ). А саме запрошують на навчання на шість унікальних дисциплін з вивчення військової економіки та стратегії на факультеті світової економіки та світової політики⁴⁰.

Співпраця навчальних закладів з силовими структурами

- Т. зв. ректор Херсонського технічного університету Галина Райко підписала угоду про співпрацю з Херсонським регіональним відділенням Загальноросійської громадської організації сприяння спецслужбам та правоохоронним органам» (РОСПО). ВНЗ та Херсонське відділення організації реалізовуватимуть спільні проєкти у галузі т. зв. патріотичного виховання студентів, що фактично спрямовано на мілітаризацію молоді та залучення до служби в лавах збройних сил РФ⁴¹.

- Окупаційне Міністерство освіти та науки Запорізької області уклало угоду з Росгвардією про створення профільних класів в освітніх організаціях ТОТ міста Бердянськ. Представники Росгвардії навчатимуть дітей основ безпеки,

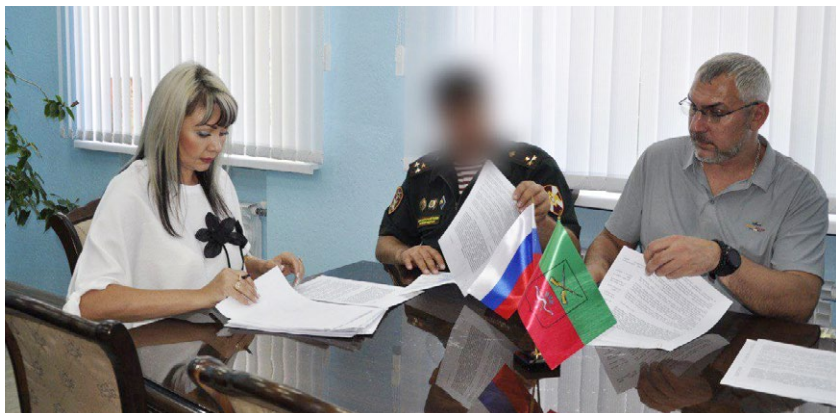
39 https://vk.com/wall-217630752_3091, архів: <https://archive.is/wip/GtmPh>

40 <https://t.me/depobrherson/8543>, архів: <https://archive.ph/wip/T4yqB>

41 <https://t.me/depobrherson/8612>, архів: <https://archive.ph/wip/Qmxa3>

антитерористичного захисту, прийомів самооборони та бойових мистецтв, вони також братимуть участь в організації та проведенні патріотичних заходів. За твердженням т. зв. міністра освіти та науки Запорізької області Тетяни Дубінської, «учні профільних класів можуть отримати цінний досвід, який стане їм у пригоді в майбутньому, якщо вони вирішать пов'язати своє життя з роботою в Росгвардії»⁴².

- На виконання згаданої вище угоди, з 1 вересня на ТОТ Бердянська відкрили перший у місті профільний клас Росгвардії, до якого прийняли 18 учнів 8 класу школи № 10 окупованого міста. На урочистій лінійці дітям, яких вже називають **«юними росгвардійцями»**, вручили відмітні знаки — шеврони нового класу із символікою відомства. Учням викладатимуть основи безпеки та антитерористичного захисту, прийоми самооборони та бойових мистецтв, а також проводитимуть патріотичні заходи. Згідно з інформацією окупаційної влади, на ТОТ Запорізької області проходять навчання за додатковою мілітаризаційною програмою діти в 12 профільних класах, підшефних органам військ правопорядку РФ⁴³.

42 https://vk.com/wall-217630752_3065, архів: <https://archive.is/wip/hNo1k>

43 https://t.me/glava_brd/8115, архів: <https://archive.ph/ljOG2>

- Ще один клас, в якому діти проходять додаткову мілітаристську програму, відкрили військовослужбовці з'єднання морської піхоти Балтійського флоту РФ в одній із селищних шкіл ТОТ Бердянського району Запорізької області. Спеціалізований клас відкрили на честь т. зв. Героя Росії Носова Володимира Миколайовича. У своєму виступі російський військовослужбовець зазначив, що учням школи, як «майбутнім патріотам батьківщини» (себто Росії), дуже важливо знати історію Росії, історію російської армії, а також виховувати в собі силу духу та відповідальність⁴⁴.
- Т. зв. Фонд підтримки ветеранів бойових дій Управління спеціальних операцій «С» ЦСН ФСБ Росії відкрив спортивний клуб на основі армійського рукопашного бою в школі № 6 ТОТ міста Бердянськ. За твердженням організаторів, проєкт орієнтований на виховання моральних та вольових якостей юного покоління та любові до вітчизни (тобто Росії)⁴⁵.
- На ТОТ Херсонської області т. зв. заступник начальника територіального органу Росгвардії, т. зв. міністр освіти Людмила Ковтун та т. зв. міністр молодіжної політики Ігор Астранін підписали подібну угоду — про створення військово-патріотичних класів Росгвардії на базі шкіл окупованого регіону. Згідно з укладеною угодою, протягом навчального року **військовослужбовці та співробітники управління Росгвардії в Херсонській області проводитимуть з дітьми заняття із загальновійськових дисциплін, стройової та вогневої підготовки, знайомитимуть їх з азами військової служби, історією та традиціями Росгвардії**. Такі заходи де-факто є підготовкою дітей до військової служби в ЗС РФ.

44 <https://zp-news.ru/incident/2024/09/01/376772.html>, архів: <https://archive.ph/0Ev1x>

45 <https://berdyansk-news.ru/society/2024/09/02/49982.html>, архів: <https://archive.ph/wip/lzsL6>

- З вересня в Сиваській школі № 2 на ТОТ Херсонської області відкрився кадетський клас, в якому, за твердженням представників окупаційної влади, навчальний план включатиме спеціальну військово-патріотичну підготовку, учні вивчатимуть основи стрійової підготовки, історію Збройних сил Росії та братимуть участь у різних патріотичних заходах, а сам клас «стане важливим центром формування громадянської позиції молоді»⁴⁶.

- На ТОТ Запорізької області військовослужбовці РФ, які мають бойовий досвід у зоні т. зв. спецоперації (на війні проти України), вже нині залучаються до «військово-патріотичного виховання» дітей і молоді. Зокрема, за участю військових в школах проводять «Уроки мужності», регулярні зустрічі у мультимедійному парку «Росія — моя історія», у молодіжних просторах. Більше того, **Путін доручив під час підготовки нацпроекту «Молодь і діти» передбачити можливість залучення учасників т. зв. СВО до виховної роботи з дітьми та молоддю у всіх регіонах країни, зокрема і на ТОТ України.** Мета такого залучення — мілітаризація дітей, героїзація російських військовослужбовців, які беруть участь у війні проти України, популяризація служби в армії РФ⁴⁷.

Російська пропаганда

- 24 серпня у окупованому Генічеську Херсонської області відбулася презентація пропагандистської збірки «Діалог про місію СВО: захист, свобода та патріотизм». Презентація цинічно була приурочена до Дня незалежності України, а організатори в своїх виступах відзначили «контраст між реальною незалежністю країни у 1991 році та поточним статусом, повністю позбавленим навіть натяку на політичну суб'єктність»⁴⁸.

- На всіх ТОТ перший урок «Розмови про важливе» для дітей в режимі відеоконференції провів особисто президент Росії Володимир Путін. У своєму виступі в маніпулятивній формі він героїзував учасників т. зв. спецоперації, закликав до підтримки російських військовослужбовців, які беруть участь у війні проти України, звинуватив Україну в ситуації на передовій та у прикордонних з Україною районах⁴⁹. Така подача інформації від високопосадовців, які сприймаються дітьми як авторитети, сприяє формуванню у них викривленого сприйняття реальності, зокрема подій розв'язаної Росією війни проти України.

⁴⁸ <https://t.me/depobrherson/8736>, архів: <https://archive.ph/cnVfJ>

⁴⁹ https://www.1tv.ru/news/2024-09-02/484925-vladimir_putin_provel_otkrytyy_urok_v_pervyy_den_uchebnogo_goda, архів: <https://archive.ph/wip/OyEZT>

- В окупованому Мелітополі Запорізької області, в школі № 15 відкрили «Парту героя», присвячену учаснику т. зв. спеціальної військової операції майору Руслану Примову. Цей військовослужбовець РФ брав участь у війні проти України, де загинув. Посмертно нагороджений указом президента Росії «Орденом мужності». У холі школи учні профільного класу Росгвардії брали участь у відкритті парти. Фактично, подібні заходи спрямовані на героїзацію російських військовослужбовців, які воюють проти України, сприяють формуванню позитивного ставлення до країни-агресора та спонукають до обрання служби в лавах збройних сил РФ⁵⁰.

